

„Meggyőznek még
érzékeim, vagyok” Ágh István:
Hívás valahonnan,
Nap Kiadó, Bp., 2011.

A Nap Kiadó gondozásában megjelenő Ágh István életműsorozat legújabb, 2011 tavaszán kiadott kötete, a *Hívás valahonnan* címet viseli. Az életműsorozatban a *Mivé lettél* (1998), *A képzelet emléke* (2000), a *Semmi sem úgy* (2003), *A megtalált időből* (2005), az *Októberi fogadalom* (2006) versesköteteket egy esszé, két regény és egy elbeszéléskötet követte. A *Hívás valahonnan* így ötvennyi kihagyás után gyűjti egybe a költői életmű legújabb lírai darabjait. Az első felében új verseken keresztül, a másodikban pedig a régebbi írásait elővéve, s azokat átírva ad új értelmet s új válaszokat az öregezés kihívásaira. A keménykötéses, amúgy jellegtelen borító szervesen illeszkedik az életműsorozat többi tagjának borító-konceptiójába és a tipográfiai azonos szerkesztésmód is a kötetek közötti összetartozást erősíti.

A *Hívás valahonnan* 160 oldalon 64 verset tartalmaz. Ágh István „legújabb” verstermését szinte mértani pontossággal osztja két nagyobb ciklusra, 80–80 oldalra és 33–31 versre. Az *Eltűnések* és a *Visszatávozás* beszédes ciklus-címek. Az idősödő költő, emlékeinek felidézésén keresztül vet számot eddigi életével. Nostalgizál. Régi barátokat, szerelmeket, íróársakat, mint valami letűnt korszak örökre eltűnt díszleteit idézi meg verseiben. „...mi már soha máshol / nem leszünk úgy, mint akkor.” (*Zugló, utoljára*), illetőleg „Velünk már semmi sem történik” (*Egy nemzedék behajózása*). A már elhunyt Adyt, Takáts Gyulát, Berda Józsefet, Nagy Gáspárt, Lázár Ervint, Bella Istvánt idézi, s vele együtt idősödő kortársait, barátait – Marsall Lászlót, Szakolczay Lajost, Gyulai Líviuszt – köszönti.

A kötet első olvasatra a „már semmi sem a régi” hangulatát árasztja. Nemcsak a külső világ változik meg körülöttünk, hanem egyre romló testünk is kérlelhetetlenül jelzi az idő múlását: „Ám túlságosan nagy az ár / pár tündéri pillanatért, / rettentő égi fronton át / jön el a megkönnyebbülés, // fölajdul jóval azelőtt / a szív, az ín, az ér, a has, / mint egy keserves zenemű, / melynek mindegyik hangja fals, // ahogy az ember öregebb, / ereiben lassú a vér, / olyan hangosan didereg, / mintha rostán rázódná szét,” (*Berda József hidege*). Vagy máshol: „CSIKORGÓ GERINCEM roppant csöndbe roskad, / mintha kívülről nézve lennék a saját halottam,” (*A napvilág árnyalatai*).

A kötetben szinte végig olyan szavak dominálnak, mint „tél”, „utolsó”, „öreg”, „hideg”, „vén”, „véget ér”, stb. Ezt erősítik a lassú, terjengős, az idő állandó szorítását sugalló diszharmonikus versek. Ágh István többnyire rímtelen, sötét képekkel megfestett, már-már prózai

sorokban mondja el a közelgő elmúlás fenyegető érzését. Harangzúgás, gyász, temetés, sírás adják a „szertartás” keretét, amitől egyfajta pátosz nélküli testamentum jelleget kap a kötet: „lassan nem is marad másom, / csak az, ami végleg elhagy” (*Az idő tengelyében*), illetve „elhullott nyaraink rácsos kapujánál” (*Városod, nélkülünk*).

Keserű, mégis elismerő sorokkal illeti az újonnan feltörekvő, ifjabb nemzedék felbukkanását: „...egy tehetséges, derék, / megalázóan szabad nemzedék / semmisít meg, miként észre sem vesz.” (*Hol véget ér a Kelenhegyi út*). Ennek az elmúlásnak mintegy jelképe a szigligeti alkotóház parkjában kidőlt hatalmas bükkfa, amelynek „halálában” saját elmúlt ifjúságát látja.

Ha csak ezt nézzük, az eredmény végtelenül lehangozó. Ágh István azonban váratlanul a kötet felénél „visszátávozik”, s új látásmódot alkalmazva vált, s akár egyazon versen belül is váratlanul áthangszerel. A dikció prózai jellege ugyan megmarad, de az ebben a részben metamorfózison áteső versekben olyan dolgokat is meglát, amelyek eddig elkerülték a figyelmét: „vagy száz négyszögöl gyökérezete vonzott, / a mélység titka, hogy a föld alatt is / van élet, bár a sötétben zajlik?” (*A szigligeti bükkre*). S bár a testünk recseg-ropog, a szerkezet akadozik, s számtalan kérdés gyötör minket, a túlvilági élet hívása, az isteni rend jelenléte egyértelmű tény: „csak azt nem tudom, ki hív s hova szólít” (*A szigligeti bükkre*).

Ha jobban szemügyre vesszük a lírai közeget, már a kötet első sora – „Csak a derű óráit számolom” (*Csillagóra*) – megadja ennek az újfajta számvetésnek a felütését, s emiatt fel kell adnunk a kötetről eddig vallott kettős koncepciókat. A Szabó Lőrinc *Mozart hallgatása közben* (1956) című verséből átvett első sor egy kőbe vésett napóra latin feliratát citálja. Miközben a költő önreflexiót tart, egy új költői programot is meghirdet. Vagyis nincs két különálló ciklus, két különféle látásmód, két Ágh István, csak egy, aki az *Eltűnések*ben eddigi életét józanul elemzi, a *Visszatávozás*ban viszont már egyenesen „újraírja”. Új életszemlélet olvasható ki e szándékból. Az *Eltűnések*ben az öregezés tapasztalata látszólag a búcsúzó költőt, a *Visszatávozás*ban az élni akaró Ágh Istvánt állítja elénk. Mint valami modern GPS, először újraértelmezi, majd újratervezi saját életét. Az ebben a részben szereplő versek is a klasszikus értelemben vett öregezésversek kategóriájába tartoznak, mégsem egyértelműen pesszimisták, már nem pusztán a kesergés adja legfőbb mondanójukat. Kabdebó Lóránt szavaival élve, Ágh István „vershelyzetére” jellemző „A valaha megélt, de akkor meg nem értett események utólagos átértékelése, metafizikai távlatokba helyezése. A megélt élet helyének visszakeresése – nem az emlékek között, de – a létezés teljességének rendjében.”

Különösen érdekes az a cikluson belüli ciklus, amelyben testének különféle tagjain keresztül szemléli saját életútjának alakulását. A kivétel nélkül 1988-as keltezésű *A kéz története*, a *Lábbelitörténetem*, *Az orr látomásai*, és a *Véreim áramlása* című versekben az akkor ötvenéves költő letűnt aranykorként emlegeti saját gyermekkorát. „S rögtön a mezítláb aranykora után” (*Lábbelitörténetem*). Mégis megszegyenítő higgadsággal, sztoikus nyugalommal tekint saját elmúlt ifjúságára, s portréversek sokaságában énekli meg emlékeit. „Egyszer csak vége lett az elvársolt / fiatalság nagy közös szilveszterének” (*Öreg pásztorok szilvesztere*). Nemcsak felidézi, de vállalja is saját történetét. A *Hívás valahonnan* tulajdonképpen egy létösszegző kötet, amelyben Ágh István leplezetlenül vall saját magáról: „ám a vers maga bűnjel, ha én vagyok a tárgya,” (*Kastély az Örök Várakozáshoz*).

A kötet tehát az öregség versek olyan önreflexív válfaját tárja elénk, amelyet nem a megkeseredettség, hanem az életműben és az utódokban való továbbélés „moharemény”-e (*Éveink találkozása*) mozgat. Ezt fejezi ki a kötet befejező, monstre, öt oldalas vers-korpusza is, amelyben egyfelől az életre éhes költőt – „éhes vagyok” –, másfelől a halál előtt kiszolgáltatott ember elesettségét ismerhetjük fel, akár saját magunkban is: „Csak az unalom sétaútja végén / derül ki, mi a csudán mentünk keresztül,” (*Kastély az Örök Várakozáshoz*). Van ugyan ebben a versben egy nagy adag indulat – „Feldöntöm ezt a verset, / mint vázástul az asztalt” –, amely a halál tényébe beletörödni nem akaró ember dacos szembefordulásából ered, másfelől azonban ott bujkál a sorok között a meggyőződés is, hogy egyszer ki fog derülni minden!

A kötet önéletrajzi jellegét erősíti a családtagok és rokonok arcképcsarnokának lírai „lefotózása” és montázszerű összedolgozása is, amelyben, mint nagy felbontású digitális képpontok illeszkednek egymáshoz múlt, jelen és jövő vers-pixelei. Állandó közelítés és távolítás, kicsinyítés és nagyítás váltakozása rajzolja meg

szemünk előtt egy élet történéseinek nagyon is egységes szövegtestét. Ezért lehetséges egy versen belül az elhunyt édesapa és a még gyermek unoka képének saját személye általi összekapcsolása. „Madár-röptű unokámnak, / mintha nem is lennék más, csak / falnak támasztott sivár / kukoricaszár, / annak néztem vén apám is, / amíg el nem szállt egy másik / féltékének fái közt, / mint az őszi füst.”

Öreg diák – Toborzás (rézkarc, 1955)

Majd ugyanebben a versben pár strófiával lejjebb: „ahogy létem elfogyóban / hiába nő az utódban, / élő sírom mind-egyik, / észre sem veszik” (*Eltűnések*). Ennek a mozaik-szerű emlékezésnek háttéréül Iszkáz, Tapolca, a Bakony, a Somló hegye és természetesen a főváros, Ágh István életének legjellemzőbb helyszínei adják a háttérét. A költő, miközben emlékezik, egyben a jövőbe is néz, s a lét különféle fázisainak – születésnek, halálnak, továbbélésnek – egyfelől rendkívül prózai, másfelől a transzcendens felé mutató definiálásának leheletfinom megoldásait adja. A versbeszédben generációk együttélésének és egymásra épülésének lehetünk szemtanúi.

Ez a gondolatkör adja a kötetnek azt a közéleti vonulatát is, amelyben a megidézett történelmi eseményeken keresztül nemzet és egyén sorsa összefonódik. A nyilas megszállás „sárral kevert vértől fölsejtlő előérzet”-e (1944. október vége), a szovjet tankokat idéző „agyagba dermedt hernyótalpak” irtózata (*Megszállók után*), s az elbukott '56-os forradalom tömegsírajaira emlékező *Éveink találkozása* a romló, de mindig újból talpra álló nemzet képét állítják elénk. Az öregedő költő életének szinonimájaként is értelmezhető történelmi visszatekintés a nehéz sors ellenére is Ágh István életbe vetett hitét hirdeti. Számba veszi a múlt veszteség-hordalékait, nem leplezi a jelen félelmeit, de közben mindvégig hangot ad a jövőre vonatkozó, szenvedélyes élni akarásának is. „Meggyőznek még érzékeim, vagyok” (*Hol véget ér a Kelenhegyi út*).

Ez a felismerés legyen a mi vigaszunk és bátorítónk is, hogy Ágh István, köztünk élő klasszikus életével hitelesített életművét, mint valami *Hívás[t] valahonnan* meghalljuk, kövessük, s „csak a derű óráit” számoljuk!

Bartusz-Dobosi László